

INGLIZ TILI DARSLARIDA BOSHLANG'ICH O'QUVCHILAR UCHUN KOMMUNIKATIV TIL O'QITISH (CLT) FAOLIYATLARINI QO'LLASHDA YUZAGA KELISHI MUMKIN BO'LGAN MUAMMOLAR

Dinora Sodiqova,
Xalqaro Nordik Universiteti katta o'qituvchisi
Toshkent, O'zbekiston.
Tel: +998974126779
E-mail: dinorasodikova1990@gmail.com

Annotatsiya. Kommunikativ til o'qitish (CLT) bugungi kunda dunyo bo'ylab til o'rgatish darslarida keng qo'llaniladigan yondashuvga aylandi. Bu usul til o'rganishda muloqot va o'zaro aloqaning muhimligini ta'kidlaydi. CLT faoliyatlari turli darajadagi o'quvchilar uchun samarali bo'lsa-da, ingliz tili darslarida boshlang'ich o'quvchilar uchun ushbu faoliyatlarni joriy etishda ma'lum muammolar yuzaga kelishi mumkin. Ushbu maqolada biz shu muammolarning ayrimlarini ko'rib chiqamiz va mumkin bo'lgan echimlarni muhokama qilamiz.

Kalit so'zlar: Kommunikativ til o'qitish, joriy etish, o'qitish usuli, faoliyatlar, muammolar, echim.

KIRISH

So'nggi yillarda eng samarali usullar va metodologiyalarni topish til o'rganish va o'qitishda dolzarb masala bo'lib kelmoqda. Har bir davr o'quvchilarining ehtiyojlarini qondirish uchun ko'plab nazariyalar yaratilgan. Biroq, ijtimoiy va madaniy muhitlarning tez rivojlanishi sababli, ko'plab zamonaviy nazariyalar ishlab chiqilib, turli yondashuvlar va amaliyotlarda qo'llanila boshlandi (Dos Santos, 2020). Ayniqsa, butun dunyo bo'ylab til o'qitish maktablarida Kommunikativ til o'qitish (CLT) keng qo'llaniladigan metodologiyaga aylandi. Bu yondashuv til o'rganishda muloqot va o'zaro ta'sirning qanchalik muhimligini ta'kidlaydi. CLT mashqlari barcha darajadagi o'quvchilar uchun foydali bo'lsa-da, ularni boshlang'ich bosqichdagi o'quvchilar uchun qo'llash qiyinchilik tug'dirishi mumkin.

Hozirgi muammoni va uning innovatsion echimlarini tahlil qilishdan oldin, CLT va kommunikativ faoliyatlarning tushunchasini chuqurroq o'rganish maqsadga muvofiq bo'ladi. Kommunikativ faoliyatlar Kommunikativ til o'qitish (CLT) ning asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu turdagi faoliyatlar o'quvchilarni nafaqat tilni o'rganishga, balki uni muloqotda ishlatishga ham rag'batlantiradi. Darhaqiqat, chet tilida gaplasha olish o'quvchi uchun eng muhim maqsaddir. Kommunikativ faoliyatlar o'quvchini o'zaro muloqotga, tinglashga va jamiyatda o'z fikrini bildirishga undaydi. Bunday faoliyatlarning aniq maqsadi bor: ma'lumot olish, to'siqlarni yengib o'tish, o'z haqingizda gapirish va madaniyatni o'rganish. Hatto dars asosan o'qish yoki yozish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lsa ham, kommunikativ faoliyatlar dars jarayoniga kiritilishi lozim. Ikkinchi

tilni o'rganish (SLA) bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy o'qituvchi tomonidan boshqariladigan darslarga nisbatan, dinamik ta'lim muhitida dolzarb vazifalar bilan shug'ullangan o'quvchilar ko'proq o'rganadilar (Moss & Ross-Feldman, 2003).

Kommunikativ faoliyatlar orqali boshlang'ich darajadagi o'quvchilarga so'zlashuvni o'rgatish ancha murakkab bo'lishi mumkin, chunki ular hali so'zlashuv ko'nikmalariga ega emaslar. Ammo kurs oxirida ushbu faoliyatlarning samaradorligi yaqqol seziladi. Aynan shu yondashuv ularni tilni ishlatishga undaydi: yangi so'z boyligini, grammatik tuzilmalarni va boshqalarni o'zlashtirishga yordam beradi.

Ko'plab an'anaviy va zamonaviy til o'qitish va o'rganish yondashuvlari singari, CLT ham o'qituvchilar va o'quvchilar uchun o'quv jarayonini yoqimli va samarali qilishga xizmat qiladi (Harmer, 1988; Savignon, 2002). CLT va kommunikativ faoliyatlarning bir qancha afzalliklarini ajratib ko'rsatish mumkin. Birinchidan, an'anaviy to'g'ridan-to'g'ri metod yoki grammatik tarjima metodidan farqli o'laroq, kommunikativ faoliyatlar o'quv jarayonini o'quvchi markaziga aylantiradi va ularga o'rganilayotgan til orqali o'z fikrlarini ifodalash imkoniyatini beradi. Ikkinchidan, o'quvchilar haqiqiy hayotiy voqealar va mashqlarda ishtirok etganda, bu ularning qiziqishini darsdan tashqariga ham kengaytirishi mumkin. Bundan tashqari, tegishli hikoyalar, mashqlar, muammoga asoslangan materiallar va tahlil ishlari kundalik faoliyat bilan chambarchas bog'liq bo'ladi (Dos Santos, 2020).

ASOSIY QISM

CLT metodologiyasi 30 yildan ortiq vaqt davomida chet tili sifatida ingliz tili (EFL) kontekstida qo'llanilayotgan bo'lsa-da, grammatik tarjima metodi hamon keng tarqalgan (Al-Mohanna, 2010, 69-bet). Natijada, aksariyat EFL o'quvchilari ingliz tilida bemalol muloqot qila olmaydi. Siyosatlar va o'quv dasturlari CLT ni qo'llab-quvvatlasa ham, uni samarali joriy etishga to'sqinlik qiluvchi omillar mavjud. Ko'plab tadqiqotchilar ularni talabalar bilan bog'liq muammolar sifatida ko'rsatgan, jumladan, xavotir va cheklangan til bilimlari (Chen, 2007; Khan, 2011). Shu sababli, faqat EFL o'quvchilari kommunikativ sinfda duch kelgan muammolarni aniq tushuntira oladilar. Bu muammolarni tushunish til o'rganayotganlarni jamiyatda faol ishtirok etishga rag'batlantirishga yordam beradi.

Avvalo masala cheklangan lug'at boyligi muammosi ko'ndalang qo'yilganda yaqqol ko'zga ko'rinadigan vaziyatlar bular boshlang'ich sinflar o'quvchilari cheklangan lug'at boyligiga ega bo'lib, bu ularga CLT faoliyatlarida samarali ishtirok etishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Ushbu muammoga quyidagicha yechim berilsa maqsadga muvofiq bo'ladi, ya'ni o'qituvchilar boshlang'ichlar uchun mos keladigan lug'atni tanlashi va faoliyatlarni bosqichma-bosqich tashkil etishi lozim.

Ikkinchi masala bu grammatik bilimlarning yetishmovchiligi ya'ni boshlang'ichlar grammatik tuzilmalarni tushunishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Bunda, o'qituvchilar CLT faoliyatlari davomida aniq grammatik tushuntirishlarni qo'shishlari lozim.

Uchinchidan, xavotir va xatolardan qo‘rqish muammosi ya’ni boshlang‘ich o‘quvchilar begona tilni gapirishda qo‘rqishadi. Ushbu vaziyatda, qo‘llab-quvvatlovchi va xatolarni o‘rganish imkoniyati sifatida ko‘radigan muhit yaratish.

(CLT ning boshqa muammolari va echimlari maqolaning davomida batafsil yoritiladi.)

XULOSA

CLT faoliyatlari til o‘rganish uchun juda foydali bo‘lsa-da, ularni boshlang‘ich o‘quvchilar bilan amalga oshirishda ma’lum muammolar yuzaga kelishi mumkin. Cheklangan lug‘at boyligi, grammatik bilimlarning yetishmovchiligi, xavotir, madaniy asoslarning cheklanganligi va vaqt cheklovlari kabi masalalarga yechim topish orqali o‘qituvchilar yanada samarali va inklyuziv o‘quv muhitini yaratishlari mumkin. Boshlang‘ich o‘quvchilarning ehtiyojlarini inobatga olib CLT faoliyatlarini moslashtirish orqali o‘qituvchilar mazmunli muloqotni rag‘batlantirishlari va tilni puxta o‘zlashtirish uchun mustahkam asos yaratishlari mumkin.

Xulosa qilib aytganda, til o‘qituvchilari o‘z sinflarida qanday metoddan yoki qanday turdagi o‘quvchilardan foydalanishmasin, ular tilning asosiy vazifasi ijtimoiylashuv, muloqot va o‘zaro ta’sir ekanligini yodda tutishlari lozim. Aynan shu muhim jihatni esga olib, chet tilini, xususan, ingliz tilini o‘rgatishda, yuqori natijalarga erishish maqsadida, yanada ko‘proq kommunikativ faoliyatlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Adabiyotlar Ro‘yxati:

1. Abdulkader, F. (2016). An Investigation of Saudi EFL Teachers’ Perceptions of the Appropriateness of Communicative Language Teaching (CLT) in a Saudi Context. *International journal of Educational Investigations*, 3(6), 42-68. Retrieved from <http://www.ijeionline.com/attachments/article/55/IJEI.Vol.3.No.6.03.pdf>
2. Abu-Ghararah, A. (1993). EFL speaking inability: Its causes and remedies. *Journal of National Education of Bilingual Education. (NABE)*, 14, 63-75. Retrieved from <http://abugararah.com/Page/Default.aspx?pid=2>
3. Brown, D. (2007). *Principles of language learning and teaching*. White Plains, NY : Pearson Longman .Print book 5th (ed.), 218-228.
4. Canale, M. (1983). From communicative competence to communicative language pedagogy. In Richards, J. C., & Schmidt, R. W. (Eds.), *Language and Communication*, 2-27. London: Longman
5. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1, 1-3. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/profile/Merrill-Swain/publication/31260438>

6. Azamkulovich, N. D., & Qizi, A. D. A. (2023). ENHANCING ENGLISH FOR ACADEMIC PURPOSES (EAP) EDUCATION IN UZBEKISTAN THROUGH CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING (CLIL). *Science and innovation*, 2(Special Issue 14), 52-57.
7. Iskandarovna, D. K. G., & Romanovna, P. N. (2023). Sayaka Murata as a master of psychological fiction in Japan. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 19, 121-24.
8. Romanovna, P. N. (2023). WORD PICTURES OF THE ENVIRONMENT AND INTERIOR IN SAYAKA MURATA'S I-NOVEL " CONVENIENCE STORE WOMAN". *Academia Science Repository*, 4(04), 45-48.
9. Romanovna, P. N. (2023). COMPOSITION AND PLOT CONSTRUCTION IN SAYAKA MURATA'S NOVEL " CONVENIENCE STORE WOMAN". *Academia Science Repository*, 4(04), 337-342. Romanovna, P. N. (2023). CONFSSIONAL MOTIVES IN THE WORKS OF THE JAPANESE WRITER SAYAKA MURATA. *Academia Science Repository*, 4(04), 60-63.
10. Petrosyan, N. (2024). АВТОБИОГРАФИЧЕСКИЙ РОМАН В СОВРЕМЕННОЙ ЯПОНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ: Становление и развитие японского автобиографического романа. *Nordic_Press*, 2(0002).
11. Khalliyeva, G., & Petrosyan, N. (2024). REPRESENTATION OF KEIKO FURUKURA AS ONE OF THE NOTABLE PROTAGONISTS IN SAYAKA MURATA'S NOVEL " CONVENIENCE STORE WOMAN". *Science and innovation*, 3(C9), 36-39.
12. Sadikova, S. (2024). Secondary nomination: linguistic approaches and analysis. *Nordic_Press*, 3(0003).
13. Sadikova, S. (2024). LISONIY SHAXSNING IKKILAMCHI NOMINATSIYASI. *Nordic_Press*, 3(0003).
14. qizi Sodiqova, S. I. (2024). THE STUDY OF ANTHROPONYMS ACROSS CENTURIES.
15. qizi Sodiqova, S. I. (2024, July). DECODING NAMES: APPROACHES TO TRANSLATING ANTHROPONYMS ACROSS CULTURES. In *International Conference on World Science and Resarch* (Vol. 1, No. 1, pp. 43-47).
16. Sodikova, D. (2024). TEST MODIFICATION PROJECT. *Nordic_Press*, 3(0003).
17. Sodikova, D. (2024). PREPARATION FOR ACTIVITY SKILLS IN ESL. *Nordic_Press*, 2(0002).
18. Sodikova, D. (2024). ANALYSIS OF GRAMMAR ACTIVITIES. *Nordic_Press*, 2(0002).
19. Sodikova, D. (2024). LANGUAGE PROPOSAL ON TEACHER DEVELOPMENT. *Nordic_Press*, 3(0003).
20. Sodikova, D. (2024). Article Review. *Nordic_Press*, 3(0003).
21. XALIKOVA, D. LINGUISTIC STUDY OF SECONDARY NOMINATIVE UNITS. *LTEACHIN ANGUAGE*, 95.

22. Zakhidova, G. E., Khakimova, L. Y., & Rashidova, D. I. (2020). SPECIFICITY OF MODERN EDUCATION IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Theoretical & Applied Science*, (1), 266-270.
23. Zakhidova, G. (2024). MOODLE TECHNOLOGY IN TEACHING ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE. *Nordic_Press*, 3(0003).
24. Zakhidova, G. (2024). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "MEHMONDO'STLIK" KONSEPTINING LINGUAKULTURALOGIK TAHLILI. *Nordic_Press*, 3(0003).
25. Zakhidova, G. (2024). IMPROVING THE ENGLISH LANGUAGE COMPETENCE OF STUDENTS BY MOODLE TECHNOLOGY. *Nordic_Press*, 2(0002).
26. Zakhidova, G. (2024). PROBLEMS OF INVOLVING STUDENTS TO SPEAKING ACTIVITIES IN THE ENGLISH LANGUAGE CLASSES IN THE CREDIT SYSTEM. *Nordic_Press*, 2(0002).
27. Zakhidova, G. (2024). Improving Communicative Competence in English In Moodle Platform. *Nordic_Press*, 2(0002).